

Василь Фесюк,
Мар'яна Крук

Туристичні маршрути Костопільського району Рівненської області

Завдання статті – оцінка перспективності та проблем реалізації нових туристичних маршрутів. У статті проаналізовано туристичні маршрути, які вже існують у районі; визначено їх проблеми та указано на способи підвищення туристичної привабливості території. Запропоновано нові туристичні маршрути, які є не лише пізнавальними, а й рекреаційним. Також розроблено два пішіходні маршрути тривалістю чотири та шість днів. Визначено, що для задоволення потреб й очікувань цільових груп туристів від наявних туристичних маршрутів потрібно розвивати туризм за двома напрямками. Перший із них передбачає утримання туристів у районі за допомогою відпочинкового туризму на базі природного потенціалу району, другий – традиційна гостинність населення району, особливо в сільській місцевості, що забезпечує можливість поєднання розміщення туристів із вивченням сільських звичаїв і традицій безпосередньо в селах.

Ключові слова: турист, туристичний маршрут, рекреаційно-туристичний потенціал, туристичний об'єкт, природно-заповідний об'єкт.

Постановка наукової проблеми та її значення. Костопільський район розміщений у межах Волинського пасма. Територію району займає Костопільська рівнина. Ландшафт є типовим для Полісся. Близько 40 % площі покрито лісами, здебільшого вони змішані. На пагорбах і вищих місцях переважають хвойні ліси, а в низинах, де збільшена вологість, поширені листяні. Ліси мають як природне походження, так і штучне. У долинах Горині та її приток поширені різнотравні луки [5, с. 36]. На території Костопільського району розміщено Суський ботанічний заказник державного значення, три заказники місцевого значення, три пам'ятки природи, 21 заповідне урочище. Суський заказник міститься біля с. Суськ, займає площу 298 га та є типовим для Полісся масивом дубово-соснового лісу, де зростає багато видів рослин, занесених до Червоної книги [2, с. 53].

Отже, Костопільщина має досить значний природний потенціал розвитку туризму, але він значною мірою не вдосконалений для всіх потреб туриста. Маршрути, які проводяться в районі, за тематикою є лише пізнавальними, за видом пересування – автомобільними. Доцільною вважаємо розробку нових маршрутів, які включають не тільки пізнання території, а й дають змогу туристу відпочити, оздоровитись і знову приїхати на цю територію.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Природу Рівненської області та, зокрема, Костопільського району досліджували І. М. Коротун і Л. К. Коротун [5], зокрема геологічну будову, рельєф, клімат, поверхневі та підземні води, ґрунти, рослинний і тваринний світ, природні райони та охорону природи області. У праці Ю. М. Грищенка «Природно-ресурсний комплекс Західного Полісся» розглянуто історію, стан, перспективи розвитку, методика оцінки значущості природно-заповідного фонду [3]. С. В. Виткалов у монографії «Рівненщина: Культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності» [8] досліджує історико-культурні об'єкти, обґрунтовує перспективи розвитку зеленого туризму як фактора оптимізації життєдіяльності місцевого населення Костопільщини, подає перелік агросадіб району та їх характеристику. О. А. Лисенко й І. Є. Меркушина [6] вивчали Івано-Долинське родовище базальтів як унікальний об'єкт, який заслуговує на те, щоб бути включеним до маршрутів геологічного туризму, причому не лише вітчизняних, а й міжнародних. Як видно з аналізу публікацій, питання розробки туристичних маршрутів Костопільського району в науковій літературі не вивчено. Так, зокрема, розглянуто окремі питання, пов'язані з дослідженням туристичних об'єктів Рівненської області. Деякі матеріали щодо району вже застаріли й не відповідають дійсності [8].

Формулювання мети та завдання дослідження. Мета статті – обґрунтування туристичних маршрутів Костопільщини з використанням природно-заповідних територій як об'єктів туризму та рекреації. **Завдання дослідження** – оцінка перспективності й проблем реалізації цих туристичних маршрутів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розвиток туристично-рекреаційного комплексу особливо важливий для Костопільщини, зважаючи на те, що район багатий на природні, історико-культурні ресурси, що створює сприятливі передумови для організації ефективної туристично-рекреаційної діяльності протягом року. До найцінніших належать лісові угіддя, геологічні, історико-культурні об'єкти. Водночас потрібно зазначити, що

туристично-рекреаційний потенціал району використовується недостатньо, низка рекреаційних зон перебуває в занедбаному стані. Відсутність очисних споруд, збору й вивозу сміття, невирішення питань водопостачання й каналізування неминуче призводить до забруднення навколишнього природного середовища.

Розглянемо один із діючих туристичних маршрутів Костопільщини та визначимо проблеми, характерні для нього: Костопіль – с. Базальтове – с. Малий Стидин (ур. Гутвин) – с. Великий Стидин – с. Великий Мидськ.

Тривалість маршруту – один день, протяжність – близько 45 км (автомобільний). Цей маршрут призначено для людей, які прагнуть ознайомитись із природними багатствами Костопільського району та місцем перебування штабу УПА-Північ під час Другої світової війни. Також на цьому маршруті можна побачити старовинні церкви, що є пам'ятками архітектури, пам'ятку природи «Базальтові стовпи».

Інфраструктура маршруту включає огляд об'єктів у межах Костопільського району. На цьому маршруті є засоби розміщення в м. Костополі та заклади харчування. У районному центрі наявна велика кількість аптек, магазинів, закладів харчування, а також лікарня й поліклініки. У кожному селі, через яке проходить цей маршрут, розміщено медичний пункт чи амбулаторію, де можна знайти найнеобхідніші ліки, а також магазини для покупки продуктів харчування. Відстань між усіма населеними пунктами – у межах 10 км. Дорожнє покриття між населеними пунктами маршруту асфальтове, покриття з бруківки розпочинається після села В. Стидин [7].

Розглянувши туристичні маршрути, можна виокремити такі проблеми:

1) незадовільний стан доріг до об'єктів, а в окремих місцях відсутнє асфальтове покриття (на ділянці від с. Волиця до Яполодь, с. В. Мидськ, М. Стидин). Ця проблема дуже впливає на туристів, які хочуть відвідати територію;

2) недостатня поінформованість про туристичні об'єкти Костопільщини. Немає брошур на в'їзді в район про можливість туристичного відпочинку, знаків до туристичних об'єктів. Також відсутні листівки про туристичні маршрути;

3) погано розвинена інфраструктура району, відсутні агросадиби. На об'єктах відпочинку району немає спеціалізованих зон, організованих для туристів. Базальтовий кар'єр у с. Базальтове зараз затоплене водою, туристи його називають «Базальтівським озером». Він став так званою зоною відпочинку, але не організованою. Унаслідок того, що велика кількість туристів приїжджає відпочити, покупатися з'являється проблема засмічення природоохоронної території. Тут немає спеціальних контейнерів для сміття, туалетів. Магазини наявні лише в самому селі, ночівля може бути тільки в палатках, відсутні спеціальні будиночки відпочинку. Усе це призводить до засмічення території й зменшення кількості туристів;

4) недостатнє фінансування, відсутність інвесторів.

На нашу думку, на гальмування розвитку туризму в Костопільському районі впливають три основні фактори, пов'язані між собою: туристи, маршрути та сміття (відходи від туризму). Один прознакований маршрут – це додатковий стимул для туриста залишитись у цій місцевості ще на день, а звідси – додаткові доходи для сфери обслуговування, нові робочі місця тощо. На маршрутах сміття локалізується й процес засмічення можна тримати під контролем. Обладнання в цьому районі баз відпочинку, виконаних із дерева в традиційно бойківському архітектурному стилі, а саме в с. Базальтове, сприятиме визначенню цих нових туристських маршрутів та їх поєднанню в єдиному туристично-рекреаційному комплексі, розрахованому на повне залучення до цього процесу місцевих природних умов, лікарських рослин і ягід [9]. Зростає попит на туристський продукт, який уключає максимум задоволень за мінімальний проміжок часу. Тож туристичні маршрути повинні бути різної тривалості – короткотермінові та довготермінові.

Маршрутів не потрібно багато. Їх кількість повинна бути достатньою для того, щоб туристи мали можливість різнобічно ознайомитись із районом відвідування та дати можливість відповідальним органам підтримувати ці маршрути в належному стані (очистка від повалених дерев, збір сміття тощо).

На нашу думку, доречним стане запровадження туристичного маршруту «Стежками Загориння» с. Мидськ (чотири зупинки).

1-ша зупинка: центр мисливської справи «ForestClub». Завітавши до центру, туристи зможуть відвідати Музей мисливської справи та трофеїв, спробувати свої сили в стрільбі з луків, арбалетів та пневматичної зброї в клубі лучно-арбалетної справи «Скарб», а також відвідати народознавчу кімнату, де відроджені традиції побуту української хати.

2-га зупинка – Великомидський базальтовий кар'єр «ТОН Костопільський комбінат будівельних матеріалів». За три кілометри на північний захід від села Великий Мидськ на ділянці урочища «Голубиця» розмішене одне з перспективних базальтових родовищ Костопільського району. Корисними копалинами цієї території є базальти двох різновидів – афанітові й мигдале-кам'яні. Після підготовчих робіт розробку базальту розпочато у 2006 р. На сьогодні видобування базальту тимчасово призупинено.

3-тя зупинка – Мисливське господарство «Поліське». Село В. Мидськ має прекрасні умови для відпочинку й оздоровлення. У його межах ліси Великомидського лісомисливського господарства. Лісництво спеціалізується на лісовирощуванні та веденні мисливського господарства. В урочищі «Пересажень» створено мисливське господарство «Поліське», основний напрям діяльності якого – мисливський туризм. Туристи матимуть змогу побачити звірів і птахів, які водяться в лісах Волині: дикі кабани, фазани, олені, які перебувають у спеціалізованих вольєрах на території господарства. Відвідувачі матимуть можливість замовити прогулянку лісовими стежками, опанувати верхову їзду на конях скакових порід, порибалити та зробити ексклюзивні фото.

4-та зупинка – ТОВ «Завод мінеральної води „Маломидська“», створений у 2009 р. Завод має обладнання, потужністю 300 пляшок за годину, випускає багато найрізноманітніших мінеральних питних вод. Вода «Маломидська» – екологічно чиста, природна лікувально-столова. До уваги відвідувачів – процес виробництва води: видування пластикових пляшок об'ємом 1,5 та 5 л, процес розливу й газування мінеральної води. Туристи зможуть придбати лікувальну воду за цінами виробника.

Розробка туристичних маршрутів Костопільщини з використанням природно-заповідних територій як об'єктів туризму та рекреації: за тематикою ці маршрути є пізнавальними, рекреаційними, спортивними, за видом пересування – пішохідними, за тривалістю – довготривалими (4–6 днів); за контингентом вони можуть бути різні (шкільні, молодіжні, сімейні, професійні); за формою – радіальні (рис. 1).

Маршрут № 1 – Костопіль – Головин – Базальтове – Деражне – Дюксин – Суцьк – Берестовець – Маща. Довжина – 72,35 км. Тривалість подорожі – шість днів. Вибраний маршрут дає можливість ознайомитись з особливостями природних й антропогенних ландшафтів Костопільського району.

1–2 день – Костопіль – Головин – Базальтове. Об'єктами першого дня є Заповідне лісове урочища «Ділянка лісу», «Базальтівська діброва».

Найцікавіший об'єкт другого дня маршруту геологічна пам'ятка природи «Базальтівські стовпи». Тут можна побачити геологічний феномен – базальтові стовпи, висотою в кілька десятків метрів. На місці відпрацьованих кар'єрів № 1 і 3 утворилися чудові озера з чистою й прозорою водою, що очищується пористими вулканогенними породами. Із західного борту кар'єру № 3 відкривається широка панорама з мальовничими краєвидами долини р. Горинь. Упритул до кар'єрів підступає ліс. Також на території № 3 можна організувати собі ночівлю в наметовими палатках, оскільки туристичних хатинок на території поки що немає.

3–4 день – Деражне – Дюксин – Суцьк. Першим об'єктом на третій день виступає іхтіологічний заказник «Деражаженський», розміщений у заплаві річки Горинь (від Деражного до Бичалія). Наступний об'єкт – на території с. Дюксин – заповідне лісове урочище «Дубово-грабові насадження» Заповідне урочище розмішене на першій надзаплавній терасі Горині. Найцікавішим об'єктом п'ятого дня є ботанічний заказник всеукраїнського значення «Суцький», що на території Суцького лісництва. Тут можна спостерігати масив старовікового соснового лісу. Для перепочинку, туристам у Суцьку пропонує свої послуги господарство спортивно-мисливського клубу «Сокіл» [2, с. 53].

5–6 день – перехід від с. Суцька до с. Маща через Берестовець, де також є поклади базальту, як в Івано-Долинському кар'єрі, але цей природний об'єкт на сьогодні не входить до геологічної пам'ятки природи, хоча повинен. У Мащі туристичним об'єктом виступає заповідне лісове урочище «Соснові насадження». Отже, розглянувши туристичний маршрут, можна сказати: туристи мають нагоду не лише ознайомитись із багатством природи побачити старовинні дуби віком 130–200 р., рослинами які занесені до Червоної книги України, а й ознайомитися з традиціями й культурою місцевого населення під час перепочинку в деяких населених пунктах, таких як с. Головин, с. Злазне. Оскільки маршрут пролягає не лише центральними дорогами, а й берегами р. Горинь, туристи зможуть побачити чудові меандри річки, особливо красива річка Горинь між селами Деражне та с. Бичаль. Найцікавішим об'єктом п'ятого дня виступає ботанічний заказник всеукраїнського значення «Суцький», розміщений на території Суцького лісництва. Тут можна спостерігати масив старовікового соснового лісу. Щоб перепочити, туристам у Суцьку пропонує свої послуги господарство спортивно-мисливського клубу «Сокіл» [2, с. 53].

Маршрут № 1		Маршрут № 2	
№	Назва об'єкта	№	Назва об'єкта
1	«Ділянка лісу»	1	«Дубові насадження»
2	«Базальтівська діброва»	2	«Еталонові насадження»
3	«Базальтівська дача»	3	«Ялинові насадження»
4	«Базальтівські стовпи»	4	«Дубові насадження»
5	«Деражненський»	5	«Мар'янівський»
6	«Дубові-грабові насадження»	6	«Золотолинська дача»
7	«Суцький»	7	«Стидинська дача»
8	«Соснові насадження»	8	«Базальтівська діброва»
		9	«Острівні вікові насадження»
		10	«Космачівка»
		11	«Вікові ялинові насадження»

Рис 1. Картосхема туристичних маршрутів природоохоронними об'єктами Костопільського району

Маршрут № 2 – Костопіль – Мирне – Пісків – Пенків – Золотолин – В. Любаша – Підлужне – М. Любаша – Корчів'я. Довжина маршруту – 55, 28 км, а тривалість – чотири дні. Цей маршрут також проходить заповідними природними об'єктами району. Основні його об'єкти – заповідні лісові урочища сіл та орнітологічний заказник «Мар'янівський», який є найцікавішим об'єктом цього маршруту.

1 день – Костопіль – Мирне – Пісків. На території Мирного пропонують відвідати такі об'єкти, як заповідне урочище «Дубові насадження». Наступний об'єкт – заповідне лісове урочище «Еталонові насадження», дубово-сосновий ліс. Можна побачити дуб віком 160 років, діаметром 60–70 см [2, с. 53].

2 день – Пеньків – Золотолин – Пеньків, відвідування таких об'єктів, як заповідне лісове насадження «Дубові насадження». Другий об'єкт, який міститься на території с. Пеньків, – це заказник «Мар'янівський». Сюди ж входить мальовниче озеро Мар'янівське. У Золотині цікавим є заповідне лісове урочище «Золотолинська дача».

3 день – Підлужне – Велика Любаша. Перший об'єкт у Підлужному – це Заповідне лісове урочище «Базальтівська діброва». Другий об'єкт, що міститься на території Підлужного, – заповідне лісове урочище «Острівні вікові насадження». Третій об'єкт – заповідне урочище «Космачівка», створене для збереження ділянки соснового лісу штучного походження із наявністю лікарських рослин. У Великій Любаші пропонують відвідати заповідне урочище «Стидинська дача».

Четвертий день – М. Любаша – Корчів'я. У Малій Любаші об'єктом є заповідне лісове урочище «Дубові насадження»; кінцевим природно-охоронним об'єктом цього маршруту – заповідне лісове урочище «Вікові ялинові насадження». Пропонований маршрут можна використовувати, для організації активного відпочинку для всіх бажаючих, більшого пізнання природних об'єктів району. Можливо, відвідавши ці об'єкти, людина більше усвідомить те, що природу потрібно берегти. Для задоволення потреб й очікувань цільових груп туристів потрібно розвивати туризм за двома напрямками: перший із них передбачає утримання туристів у районі за допомогою відпочинкового туризму на базі природного потенціалу району, другий – традиційна гостинність населення району, особливо в сільській місцевості, що забезпечує можливість поєднання розміщення туристів із вивченням сільських звичаїв і традицій безпосередньо в селах.

Щоб удосконалити туристичні маршрути району, ми пропонуємо вжити такі заходи:

1) ідентифікувати та маркувати туристичні й рекреаційні об'єкти: створити та реконструювати малі об'єкти обслуговування туристів, установити міжнародно визнані туристичні позначення, знаки, інформаційні щити та покажчики навколо туристичних об'єктів і природних принад; для того, щоб сільський туризм у районі розвивався, потрібно створити механізм відшкодування відсотків за кредитами для надавачів послуг у сфері сільського туризму;

2) розробити бренд Костопільщини: видання та поширення промоційних туристичних матеріалів; створення карти туристичних маршрутів Костопільщини; удосконалення туристичного веб-порталу.

3) покращити стан рекреаційних зон, зокрема провести дослідження екологічного стану водних об'єктів і рекреаційних зон, облаштування оздоровчих, паркових зон та об'єктів природного середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, нові туристичні маршрути дадуть змогу:

- розширити обсяг використання туристичних ресурсів і підвищити привабливість об'єктів та поселень, які мають туристичний потенціал;
- розробити нові комплексні туристичні продукти, об'єкти інфраструктури й сфери послуг навколо конкретних пам'яток;
- підвищити поінформованість місцевого населення у сфері сільського зеленого туризму; сертифікації та маркетингу об'єктів туризму й туристичного продукту;
- створити системи інформування туристів та нові робочі місця.

Джерела та література

1. Грищенко Ю. М. Регіональні ландшафтні парки Рівненської області / Ю. М. Грищенко, А. Ю. Якимчук, М. С. Яковишина, А. М. Мартинюк // Екологічний вісник. – 2003. – № 9–10. – С. 26–30.
2. Волошинова Н. О. Заповідний край лісів, боліт, озер / Н. О. Волошинова, В. А. Бачук, Ю. М. Грищенко. – Рівне : Вид-во ВАТ «Рівненська друкарня», 2007. – 200 с.

3. Грищенко Ю. М. Природно-заповідні території та об'єкти лісового фонду (організація, охорона, управління) : навч. посіб. / Ю. М. Грищенко, А. Ю. Якимчук. – Рівне : Волин. береги, 2007. – 144 с.
4. Грищенко Ю. М. Природно-заповідний фонд Рівненської області / Ю. М. Грищенко. – Рівне : Вид-во «Волинські береги», 2009 р. – 216 с.
5. Коротун І. М. Географія Рівненської області / І. М. Коротун, Л. К. Коротун. – Рівне : [б. в.], 1996.
6. Геологічні пам'ятки України : у 4 т. / О. А. Лисенко, І. Є. Меркушина Грищенко, С. В. О. Б. Бобров та ін. ; за ред. В. І. Калініна, Д. С. Гурського, І. В. Антакової. – К. : ДІА, 2006. – Т. I. – 320 с.
7. Туристичні маршрути Костопільського району [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rv.gov.ua/sitenew/kostopilsk/ua/2017.htm>.
8. Виткалов С. В. Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності / С. В. Виткалов. – Рівне : ППДМ, 2012. – 416 с.
9. Програма розвитку туризму в Рівненській області на період. Затверджена рішенням Рівненської обласної державної адміністрації № 22 від 27 січня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rv.gov.ua/sitenew/kostopilsk/ua/catalog/item/5962.htm>.

Фесюк Василь, Крук Марьяна. Туристические маршруты Костопольского района Ровенской области. Задачей статьи является оценка перспективности и проблем реализации новых туристических маршрутов. В статье проанализированы туристические маршруты, которые уже существуют в районе; определены их проблемы и указаны пути повышения туристической привлекательности территории. Предложены новые туристические маршруты, которые являются не только познавательными, но и рекреационным. Также разработаны два пешеходные маршруты продолжительностью четыре и шесть дней. Определено, что для удовлетворения потребностей и ожиданий целевых групп туристов от имеющихся туристических маршрутов нужно развивать туризм по двум направлениям. Первый из них предусматривает удержание туристов в районе путем оздоровительного туризма на базе природного потенциала района, второй – традиционное гостеприимство населения района, особенно в сельской местности, что обеспечивает возможность сочетания размещения туристов с изучением сельских обычаев и традиций непосредственно в селах.

Ключевые слова: турист, туристический маршрут, рекреационно-туристический потенциал, туристический объект, природно-заповедный объект.

Fesyuk Vasil, Kruk Mar'iana. Tourist Routes Kostopil District, Rivne Region. The objective is to evaluate gender issues and the prospects of implementation of new tourist routes. The article analyzes the tourist routes that are already in place in the district, identified their problems and the ways of increase of tourist attractiveness of the territory. Proposed new tourist routes that are not only educational but also recreational. Also developed two trekking routes with duration of four and six days. Determined that to meet the needs and expectations of the target groups from existing tourist routes need to develop tourism in two ways. The first one involves the retention of tourists in the area through health tourism based on the natural potential of the area, the second – the traditional hospitality of the population, especially in rural areas, allowing a mix of tourists with the study of rural customs and traditions directly in the villages.

Key words: tourist, tourist route, tourist potential, tourist attraction, the natural protected object.

Стаття надійшла до редколегії
23.11.2016 р.